

Monica Spolén,

Diakonihuset Planeten

Beskrivningar av diakonala verksamheter är återkommande i Svensk Kyrkotidning:s diakoninumner. För det diakonala arbetet är det interna förhållningssättet och den externa samverkan två grundläggande faktorer. Monica Spolén har besökt Diakonihuset Planeten i Skara som är ett ekumeniskt åtagande. Här är hennes rapport och reflektioner.

Skara är centralort i Skara kommun, Västra Götalands län och har ca 12 000 invånare. Staden ligger invid Europaväg 20, är stiftsstad, en av Sveriges äldsta städer och centrum i en jordbruksbygd. I centrum reser sig den medeltida domkyrkan med sina två torn och kyrkklockor som regelbundet ringer till gudstjänst och påminner om kyrkans historiska plats, mitt i staden. Ett kvarter därifrån ligger Skara missionsförsamling och i deras källare finns Diakonihuset Planeten.

Diakonihuset Planeten är en mötesplats, ett dagöppet café, där gästerna inte bara är besökare utan aktiva deltagare och aktörer i verksamheten. Varje dag inleds med en andakt kl. 9.45, varefter verksamheten öppnar kl. 10.00, måndagar, tisdagar, onsdagar och fredagar. Kl. 15.00 stängs dörrarna. Planeten besöks av mellan 60-70 gäster dagligen, av dessa är ungefär 80 % regelbundet återkommande. Under dagen finns kaffebordet framdukat, där finns bröd, smör, pålägg och kokta ägg,

Diakoni – en självklar del i att vara kyrka

Varför behövdes Planeten? Visionen om Diakonihuset Planeten har fötts och uppstått ur de behov som medlemmar i de olika kristna församlingarna i Skara identifierat och velat möta. Diakoni är kontextuell och kan därmed ta sig olika uttryck beroende på sammanhang. Alla Skaras kyrkor delar kyrkosyn: att bedriva diakoni i ett kyrkligt sammanhang är en självklar del i att vara kyrka. Det kan också formuleras med orden, *om kyrkan ska vara sig själv bedriver den diakonalt arbete*. Diakonihuset Planeten drivs



Vid fikadisken, Diakonihuset Planeten. Foto: Carla Karlsson

också av många församlingsbors genuina önskan att leva i sin tro, ett inre behov av att konkret få uttrycka den kärlek man själv fått ta del av. De vill något mer än att bara vara "allmänt goda". År 2009 behövde Skara domkyrkoförsamling anställa en ny diakon och i samband med det ville man formulera en ny policy för församlingens diakonala arbete. När anställningsförfarandet var avklarat och Åsa Wikman, diakon, tillträtt sin tjänst fick hon starta processen. En arbetsgrupp bestående av Åsa, kyrkorådets ordförande och ytterligare en kyrkorådsledamot tillsattes. Frågan var hur man skulle kunna möta de diakonala behov man såg med bara en diakon och otillräckliga ekonomiska resurser? Under ett års tid träffades de regelbundet och de genomförde också ett studiebesök på Saronhuset i Uddevalla, där åtta olika kristna församlingar sedan 2005 ekumeniskt drivit en mötesplats och ett diakonalt centrum. Till slut hade man ett doku-

ment med tydligt formulerade mål och vision. Visionen var att driva ett diakonihus och för Åsa Wikman, som var projektledare, kändes det självklart att det skulle drivas ekumeniskt. Hon kontaktade Skaras församlingar och en projektgrupp med Pingstkyrkan, Missionskyrkan, Baptistkyrkan, Frälsningsarmén och det kristna centret Tullen bildades. Ett halvår senare bildades Föreningen Planeten där alla församlingar utom Pingstkyrkan finns representerade.

Tvåfaldig vision

Visionen är tvåfaldig: "Att skapa en diakonal mötesplats som kan bidra till att människor i livets alla situationer kan se sin egen kraft och sitt eget ansvar för sitt liv. Att öppna möjligheter för dem som vill göra en insats för sina medmänniskor". I Planetens visionsdokument finns det också en tydlig koppling till Gud som gemenskapens ursprungsbild, Gud är i sig en relation mellan Fadern, Sonen



och Anden. Diakonihuset Planeten grundar också sitt arbete i Jesu ord om honom som vinstocken och oss som grenarna och hans ord "utan mig kan ni ingenting göra" (Johannes 15:5). De står i en tradition där självhjälpsidealet utgör en grund för hur hjälpen organiseras och interaktionen är symmetrisk. Det är också en av Åsas hjärtefrågor och hon har hela tiden inpräntat det hos anställda, gäster och volontärer.

Inledningsvis brottades man med skevheten att Svenska kyrkan som samfund är så rik på ekonomiska medel, hur man då skapar ett samarbete där alla är med på lika villkor? Frustrationen över en lagstiftning som ofta verkat finnas till mer för sin egen skull än för att vara till hjälp hade tidvis varit stor. Efter tre år av möten, samtal och planering hade de steg för steg rott visionen iland. 2012 var det äntligen dags att slå upp dörarna för Diakonihuset Planeten. De (församlingarna och projektgruppen) hade mött svårigheter, men hela tiden drivits av sin hängivenhet och kallelse. Glädjen var stor och nu är verksamheten väl etablerad och respekterad och en del av livet i Skara. Under våren 2017 firades femårsjubileum med Öppet hus, tårta och uppträdande. En glädjefylld dag för alla som trott på och arbetat med Planeten.

Förening och församling i samverkan

Verksamheten drivs av Föreningen Planeten vars medlemmar är de kristna kyrkorna i Skara. De betalar en årlig medlemsavgift. Föreningens styrelse består av personer från de olika samfundet. Det finns ingen proportionerlig fördelning av platserna i styrelsen, utan det är engagemanget för Planeten som är avgörande. Planeten har, utöver de två anställda, cirka 25 ideella medarbetare och många av dem är aktiva församlingsmedlemmar. De båda anställda, Eva Johansson, diakon, och Anneli Ogenblad Särefjord, socialpedagog, får dock sina löner betalda av Svenska kyrkan och har Åsa Wikman, diakon i dom-

kyrkoförsamlingen som chef. Åsa sitter med i Föreningen Planetens styrelse och finns, tillsammans med diakon Ingela Tidqvist-Karlén, på plats på Planeten två förmiddagar i veckan.



Jean spelar på Diakonihuset Planeten. Foto: Ari Laaksonen

Det finns ingen verksamhetsplan utan verksamheten rullar på utifrån det första formulerade dokumentet. Varje år görs en verksamhetsberättelse och med hjälp av den utvärderar Föreningen Planetens ordförande tillsammans med Åsa Wikman årets verksamhet. Verksamheten växer och det blev under 2016 allt tydligare att det behövs en anställd verksamhetsledare som har Planeten som sin huvudsakliga arbetsuppgift, vilket ledde till att man under hösten 2016 annonserade och under våren 2017 anställdes diakon Stina Järvinen.

Verksamheten marknadsförs via Svenska kyrkan i Skaras hemsida och Planetens egen facebooksidea.

Planeten skulle inte fungera utan volontärer

Nya volontärer får en introduktion bestående av tre kurskvällar som bland annat innehåller undervisning i tystnadsplikt, svåra samtal och Planetens organisation. Dessa tre kvällar är obligatoriska för att få arbeta ideellt på Planeten. Varje år ordnas det sedan en fortbildningskväll som kan handla om droger, psykisk ohälsa eller något annat ämne som är relevant. Utöver detta ordnar föreningen en årlig "uppmuntranskväll" för alla

ideella medarbetare med mat, mingel och underhållning. Varje år erbjuds alla ideella medarbetare också ett utvecklingssamtal av en diakon, fram tills nu har detta skötts av Åsa. Detta utvecklingssamtal kan fungera som

stöd för medarbetaren och också en möjlighet för Åsa att få en kompletterande bild av hur verksamheten fungerar. Vid starten kom det ungefär 15 besökare i snitt per dag, men verksamheten har stadigt växt och utvecklats och idag kommer det ofta 60-70 personer dagligen. Volontärerna utför också arbete där de får använda den erfarenhet de bär med sig, både från sina yrkesliv och från sina privatliv. De får ofta hjälpa till inom de områden där de har sina gåvor. Det kan innebära att den som är bra på att sy får hjälpa besökare med att laga kläder eller att den som är bra på att möta sina medmänniskor i samtal får gå runt och samtala. Den som är duktig på att sköta köket, får vara i köket. Alla blir tagna i anspråk.

Det är i mötet med ett Du som Jag blir till

Planeten präglas av ett kärleksfullt och accepterande förhållningssätt. Eva och Annelie menar att det inte finns någon uttalad metod mer än att se till att alla blir sedda och tilltalade och att alla känner sig älskade och bemötta med kärlek. De berättar att deras mål är att varje besökare på Planeten ska bli sedd, möta ett par välkomnande ögon och känna sig



bekräftad. De anställda på Planeten har bedömt att det är viktigt att skilja ekonomiskt bistånd, enskilda samtal och annan riktad diakonal stödverksamhet från caféverksamheten som mer har formen av självhjälp. Istället hänvisas hjälpbehövande till diakonimottagningen i Nikolaigården, som sköts av de anställda diakonerna.

Kravlösheten skapar trygghet

På Planeten finns det en tydlig frånvaro av hierarki. Anställda, besökare och volontärer sitter tillsammans och äter, dricker och samtalar och det är tydligt att en samvaro bortom vem som är anställd eller vem som är hjälpsökande skapar mänskliga och autentiska möte. Vem som helst kan hämta fram något som saknas eller fylla på något som håller på att ta slut. Besökarna hjälper till att bekräfta varandra. Planeten andas hemkänsla och det är lätt att komma hit som ny. Kravlösheten skapar trygghet och Sara, en kvinna från Somalia säger att "Planeten är som hemma, fast bättre". Lokalerna är mycket enkla och detta är avsiktligt, ingen ska behöva känna sig bortkommen. Det bidrar också till en avslappnad och inbjudande verksamhet. En diakonalt präglad atmosfär erbjuder trygghet för både anställda, besökare och volontärer, något som är tydligt på Planeten.

Daglig bön

I ett diakonalt förhållningssätt ligger att bära fram det vi möter av mänsklig nöd och utsatthet till Gud som kan göra mycket mer än vad vår fantasi sätter gränser för. Förbönen innebär att vi får ta Guds möjligheter med i beräkningen samtidigt som vi kan vara realistiskt nog att inse våra egna begränsningar (Ett biskopsbrev om diakoni 2015 s 71.)

Förbönen som en del i att utföra Guds verk är ett förhållningssätt som är väl förankrat i arbetet på Planeten och den dagliga andakten är en viktig del av verksamheten. Till andakten är alla välkomna och de ber för Planetens besökare, för varandra och för det som kommer att ske under dagen. Andakten leds av någon

av de anställda och den tjänar också som kraftkälla för dem. Inledningsvis höll man andakten mitt på dagen, men upplevelsen att det kunde bli lite rörigt eftersom alla inte ville delta och det saknades lämpligt utrymme och alternativt sysselsättning för dem, gjorde att den nuvarande lösningen med andakt innan dörrarna slås upp, provades och visade sig fungera väl. För att erbjuda möjlighet för stillhet och bön för besökare finns det oftast ett fat med ljus som de besökande kan tända.

Samverkan om praktikplatser

Diakonihuset Planeten samarbetar på olika sätt med det omgivande samhället. På Planeten finns det praktikanter från ABC Kraften, ett företag som på olika sätt hjälper folk att komma i arbete. Praktikanterna från ABC Kraften stannar fyra veckor åt gången. Kommunens arbetsmarknadsenhet kan också skicka praktikanter på olika lång tid, ibland upp till ett år. Vidare betalar arbetsmarknadsenheten lön för en person i taget som då kan få ett nystartsjobb på Planeten under ett års tid, under den tiden betalar personen i fråga A-kassa för att "komma in i systemet". De olika instanserna är enligt Eva och Annelie mycket tacksamma över alla praktikanter de får skicka, det är annars svårt för nysvenskar att få praktikplatser inom kommunen.

Inga kommunala bidrag och andra hinder

Trots att Föreningen Planeten bedriver social verksamhet kan de inte få kommunala bidrag eftersom Skara kommun inte ger sådana till religiösa organisationer. Planeten finansieras utöver medlemsavgifterna med bidrag från Lions, Röda korset, Rotary och Johanniterorden. Lantägg skänker ägg till dem och en lokal pizzeria bjuder en gång per månad på pizza. Ica och Coop bidrar ibland med livsmedel och det finns funderingar över att det samarbetet skulle kunna utvecklas betydligt. Dock har de vid något enstaka tillfälle erhållit engångsbidrag i storleksordningen

10 000 kr. Samtal förs regelbundet med omsorgsförvaltningen om detta. Planeten skulle gärna i högre grad vilja erbjuda måltider, men deras kök är inte godkänt för matlagning. Som det nu fungerar kan de servera uppvärmd mat, vilket de också gör. Ett av det inledningsvis formulerade målen var att erbjuda måltider till behövande och drömmen om att uppfylla detta mål finns fortfarande kvar.

Utvecklingspotential med kommunen?

Det finns en önskan att ha någon slags gemensam plattform för allt socialt arbete inom kommunen, både det som görs ideellt och det som görs i kommunens regi. Det finns en upplevelse hos de anställda på Diakonihuset Planeten av att det sociala arbetet i kommunen är spretigt och det finns inte någon överblick inom kommunen över vad de erbjuder och arbetar med. Här finns en hel del att göra och kanske många vinster i ett mänskligt perspektiv. En av diakonins olika uppgifter är att vara en profetisk röst, den som visar vägen och går före, kanske kan Planetens anställda här inleda och inspirera till ett helhetsperspektiv på Skara kommuns sociala arbete, såväl i offentlig, privat och ideell regi? Inte för att fortsätta att driva och ansvara för det, utan visa på behovet, inleda ett samarbete för att sedan lämna över i förhoppningen att de visat på behovet och inspirerat till hur det går att arbeta vidare med.

Möte vid biljardbordet

Det kommer både svenskar, invandrare, nyanlända och asylsökande till Planeten och dessa grupper blandar sig tyvärr ogärna med varandra. Det här är något som Eva, Annelie och Åsa tänker kring och vill motverka. Det har visat sig att biljardbordet är ett ställe där man kan vara utan att fundera på om "ens egna" också är där. Vid biljardbordet möts man och kanske det också beror på att språket inte blir lika viktigt när man har något att göra tillsammans? Alla på Planeten rör sig i samma utrymme, vid borden intill varandra, detta är i





Hjälpas åt. Planeten 5 år. Foto: Åsa Wikman.

sig fantastiskt och inte alls självklart. Åsa berättar att de som personal med är tydliga med sin ståndpunkt att alla ska kunna umgås. Det kan innebära att om hon hör ett samtal om hur utlänningar inte är att lita på vid något bord, bryter hon direkt in och tar diskussionen. Ett slags nolltolerans som hon aldrig backar ifrån.

Ekumenik med förhinder?

Tanken har hela tiden varit att Planeten ska vara ett ekumeniskt drivet projekt. Detta har under arbetets gång visat sig mer problematiskt än förväntat. Svenska kyrkans ekonomi är mycket större än de andra samfun-

dens och i detta förhållande finns det en inbyggd konflikt. Obalansen syns redan i olika medlemsavgifter eftersom medlemmarna i Föreningen Planeten betalar en årlig avgift, 500 kr/år undantaget Svenska kyrkan som betalar 50 000 kr/år. Det är inte ens alltid som de med medlemsavgift 500 kr/år betalar. Ett av problemen är hur stort inflytande den medlem ska ha som inte är med och bidrar ekonomiskt? Det verkar ofrånkomligt att den som betalar mer också har mer att säga till om. Det finns inte så många alternativ så som det ser ut idag, men det är ett bekymmer som de lever med.

Ett växthus för alla

En av mina frågor var: Är hjälpen vertikal då de som hjälper är välanpassade och de som "mottar" hjälp skulle kunna anses vara marginaliserade? Blir de hjälpande en moralisk elit? Det verkar som om man på Planeten, med den grundläggande tanken att det inte finns starka eller svaga människor, lyckats motverka sådana tendenser. Åsa Wikman betonar att alla kan vara starka och alla kan vara svaga. Det kan växla i livets olika situationer och det kan växla från dag till dag. Detta förhållningssätt har varit som ett mantra, som man ständigt talat om och på olika sätt förankrat





Andakt. Foto: Åsa Wikman.

hos alla som rör sig på Planeten. Hon ser Planeten som "ett växthus för alla (personal, gäster och volontärer), inte som ett uppsamlingslager för överblivna". Volontärerna uppmuntras att komma till Planeten privat, vilket de också gör och det finns inget tydligt "vi är de som hjälper" eller "vi är de som blir hjälpta". Detta har varit en viktig målsättning och tankesättet genomsyrar hela verksamheten. Det är olika hur besökarna på Planeten tar del av verksamheten. En del besökare kan ha hamnat i någon livskris eller svårigheter och Planeten kan då under en begränsad tid vara det som gör att denne tar sig igenom den svåra perioden. Sedan kanske personen ifråga har fått arbete, fått ordning på ekonomin eller tagit sig ur en trasslig relation.

Gott nog (mottagaren avgör?)

I det första visionsdokumentet fanns det en hel del tankar som ännu inte omsatts i praktik. En del saker har provats, som att till exempel ha en kurs i hur man sköter sin ekonomi. Det visade sig dock när man genomförde kursen att det inte alls fanns en sådan önskan att bli bättre på privat-

ekonomi som man från föreningens sida trott. När verksamheten startade hade man en del skapande verksamhet och i adventstid gjorde man exempelvis änglar, men detta händer nu mer sällan, mycket beroende på det stora antalet besökare. Verksamheten lever och förändras. Åsa talar om hur det kan vara så att alla inte vill hantera sina liv "bättre". Det är lätt att utgå från ett sådant "förlätningstagande" men för många besökare är att komma till Planeten några dagar i veckan, möta medmänniskor, dricka kaffe och äta en smörgås, en förändring stor nog. Det kan räcka så, de vill inte automatiskt gå vidare och inhämta ny kunskap som, matlagning, ekonomi eller klädvård.

Behov som krokar

Kan nysvenskarnas tydliga utveckling, förändring och entusiasm hämma svenskarna med problem av annan karaktär? Detta är en fråga som jag ställer till Åsa Wikman efter mitt besök på Planeten. Det är så tydligt att nysvenskarna är i utveckling mot ett nytt och bättre liv, medan många svenskar bara vill återgå till något de förlorat via t ex drogmissbruk, och är därmed nöjda om de lyckas få tillbaka sin värdighet i samhället. Åsa menar att det nog är tvärtom, att nysvenskarnas entusiasm inför att bygga upp ett nytt liv och ha hittat ett sammanhang bidrar till en positiv anda på hela Planeten. När nysvenskar och svenskar möts på Planeten kan en del av de motsättningar som finns överbryggas. Annelie Ogenblad Särestad berättar om när ett litet somaliskt barn bjöd

en äldre man som var fientligt inställd mot nysvenskar på en kaka. Efter ett förvånat ögonblick när barnet kom fram, gick mannen ner på huk och deras blickar möttes. Något hade hänt, de var inte längre främlingar.

Jag funderar över om hur detta att kyrkan inte är en myndighet skapar helt andra förutsättningar för relationsbyggande. Det verkar finnas ett utrymme för att bygga upp ett långsiktigt förtroende och kanske det underlättas av att kyrkan inte är en myndighet. För många människor i "samhällets utkant"? står samhället för något dåligt, någon som inte vill dem väl och någon som man helst ska hålla sig ifrån. Att Planeten inte är kommunen bidrar till exempel till deras möjligheter att hjälpa till vid olika samhällskontakter. De kan vara en länk och ett stöd, någon som står på den utsattes sida.

Kom ihåg att visa gästfrihet, ty det har hänt att de som gjort det har haft änglar till gäster utan att veta om det. Hebr 13:2 (från Planetens visionsdokument)

MONICA SPOLÉN,

Pedagog i Bromma församling, diakonkandidat i Stockholms stift

Intervju och samtal med anställda och ideella genomfördes under tidiga våren 2017. De intervjuade är Åsa Wikman, diakon, Annelie Ogenblad Särestad, socialpedagog och Eva Johansson, diakon. Idag är det diakon Stina Järvinen som är anställd för att driva Diakonhuset Planeten, tillsammans med övriga anställda och ideella medarbetare.

Vill du prenumerera på Svensk Kyrkotidning
eller har du frågor om din prenumeration?

Kontakta vår kundtjänst på:
prenumeration@svenskkyrkotidning.se